

WALDEMAR KOZYRA
(LUBLIN)

Polityka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wobec życia społeczno-politycznego w Polsce w latach 1926–1928.

Wybory parlamentarne z 4 i 11 marca 1928 r.

1. Wprowadzenie. Pojęcie i istota polityki administracyjnej; 2. Polityka administracyjna MSW wobec partii i ruchów politycznych; 3. Polityka MSW wobec organizacji społecznych, zawodowych i religijnych; 4. Polityka MSW wobec mniejszości narodowych; 5. Przygotowania, przebieg i rezultaty wyborów z 4 i 11 marca 1928 r.; 6. Podsumowanie.

1

W dniu 12 maja 1926 r. rozpoczął się zamach stanu marszałka Józefa Piłsudskiego, w wyniku którego władzę w Rzeczypospolitej przejął obóz polityczny nazywany piłsudczykowskim lub sanacyjnym. Skierowani do resortu spraw wewnętrznych (administracji spraw wewnętrznych) jego prominentni przedstawiciele inaczej niż poprzednicy rozumieli rolę i znaczenie tegoż działu administracyjnego w strukturze państwa; inaczej postrzegali formy i metody jego oddziaływania na społeczeństwo. Przed zamachem majowym ministrowie spraw wewnętrznych koncentrowali się na działalności, której celem było zwalczanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie. Uważano, że sprawy polityczne, społeczne, narodowościowe, porządku publicznego, obywatelstwa, wojskowe, samorządowe, aprowizacyjne, organizacyjne itp. powinny być traktowane przez resort jedynie z punktu widzenia potrzeb bezpieczeństwa wewnętrznego kraju. Piłsudscy uznali tę koncepcję za błędną, niepozwalającą na właściwe wykonywanie zadań przynależnych ministrowi spraw wewnętrznych i podległej mu administracji. Problem bezpieczeństwa publicznego sprowadzono do właściwej miary wskazując, że głównym przedmiotem polityki administracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych winny być zagadnienia ogólnopolityczne. Przez ich pryzmat należało rozwiązywać wszystkie kwestie wchodzące w zakres uprawnień urzędu ministra spraw wewnętrznych, w tym bezpieczeństwa i porządku publicznego. Szefowie administracji spraw wewnętrznych skupiali się odtąd na dokład-

nym rozpoznaniu życia społeczno-politycznego w państwie oraz na jego dogłębnej analizie. Na ustaleniu, jakie jego segmenty (partie polityczne, organizacje społeczne, mniejszości narodowe, poszczególni obywatele) wpływały na organizację i funkcjonowanie państwa pozytywnie, a jakie negatywnie. Które z nich należało wspierać, które stanowiły dla niego zagrożenie, a które były już śmiertelnym niebezpieczeństwem. Od tych ocen w dużej mierze zależało, jakie działania – to jest właśnie jaką politykę administracyjną¹, mają prowadzić ministrowie spraw wewnętrznych wobec poszczególnych partii i ruchów politycznych, organizacji i stowarzyszeń społecznych, mniejszości narodowych i poszczególnych obywateli².

2

Po zamachu majowym ministrowie spraw wewnętrznych zaczęli realizować nową politykę administracyjną wobec partii i ugrupowań politycznych. Jej głównym celem było gruntowne rozpoznanie ich założeń ideowo-politycznych i bieżącej działalności. Rozpoznanie to wykonywano poprzez pogłębioną obserwację oraz – co było *novum* wobec legalnych partii politycznych – wywiad policyjny.

Już od połowy 1926 r. intensywne działania obserwacyjno-inwigilacyjne podjęto wobec głównej siły prawicy polskiej, czyli Narodowej Demokracji (Związku Ludowo-Narodowego, ZLN). ZLN był największym ugrupowaniem politycznym w kraju, które kontestowało tworzący się wokół Piłsudskiego obóz władzy. Stanisław Grabski (jeden z przywódców endecji) tak go charakteryzował: do władzy doszli przedstawiciele „obozu lewicy niepodległościowej”, którzy nie chcieli Polski narodowej, a państwa wszystkich jej mieszkańców: „polsko-żydowsko-ukraińsko-białorusko-niemieckiego”³. Rozpoczęto operację odrywania od Narodowej Demokracji środowisk konserwatywno-ziemiańskich i kół wielkoprzemysłowych (Centralny Związek Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów „Lewia-

¹ Przez politykę administracyjną rozumiemy odwołującą się do racjonalnych założeń programową działalność organów administracji publicznej, realizowaną w prawnie dozwolonych formach i sposobach działania. Na politykę tę zasadniczy wpływ wywiera czynnik pozaprawny, jakim jest ogólnie rozumiane życie polityczne kraju. Poszczególne fazy tej polityki odpowiadają okresom dziejowym charakterystycznym dla historii politycznej danego kraju. Fazy te występują w istocie niezależnie od tego, czy obowiązuje dotychczasowe ustawodawstwo, czy też ulega ono zmianom. Zob. W. Kozyra, *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918–1939*, Lublin 2009, s. 24.

² Idem, *Polityka administracyjna ministra spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Wilhelma Pierackiego w latach 1931–1934*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2016, vol. XXV, nr 3: *Od prawa przeszłego do współczesnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Witkowskiemu*, s. 462–463.

³ S. Grabski, *Formy walki*, „*Gazeta Warszawska*” nr 265, 27 IX 1926.

tan”), a wobec działaczy terenowych stosowano represje karno-administracyjne⁴. W mniejszym stopniu służby administracyjno-policyjne interesowały się innymi stronnictwami centroprawicowymi, takimi jak PSL „Piast”, Narodowa Partia Robotnicza czy Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji. Przykładowo, starosta siedlecki w sprawozdaniu za 1926 r. o PSL „Piast” informował, że składało się ono głównie z dawnych członków PSL „Wyzwolenia”, a jego najaktywniejszym działaczem był Aleksander Niedbalski. Nie zauważył w nim tarć czy przesunięć wewnątrzorganizacyjnych. Uznawało ono w pełni autorytet swoich władz centralnych, a jego wpływy w powiecie szacował na 15%⁵.

Bardzo złożoną postawę służb bezpieczeństwa MSW widzimy wobec partii i ugrupowań politycznych, które poparły przewrót majowy. Gdy chodzi o Polską Partię Socjalistyczną, PSL „Wyzwolenie” czy Stronnictwo Chłopskie (SCh), administracja ogólna i Policja Państwowa zmieniła swój stosunek do nich z negatywnego na pozytywny. Nie trwało to jednak długo, gdyż partie te już w 1927 r. przeszły do faktycznej opozycji wobec rządów Piłsudskiego. Dlatego też służby bezpieczeństwa poczęły je nie tylko obserwować, ale także w coraz większym zakresie inwigilować. Starosta krasnostawski w kwietniu 1927 r., charakteryzując działalność Stronnictwa Chłopskiego, stwierdzał, że jego czołowy działacz Stanisław Wrona na organizowanych wiecach był atakowany jako „rozbijacz «Wyzwolenia»”, natomiast kierowane przez niego w powiecie SCh przyjmowało coraz bardziej antyrządową postawę, głosząc, że władze piłsudczykowskie były wrogo ustosunkowane do spraw chłopskich. O PPS starosta pisał jeszcze pozytywnie, wskazując na wiec posa Józefa Niskiego, zorganizowany w Krasnymstawie 19 kwietnia 1927 r., na którym o zamachu majowym mówił on, że był to niezbędny krok w kierunku uzdrowienia w Polsce życia społeczno-politycznego⁶. Piłsudczykowskie kierownictwo resortu spraw wewnętrznych nie objęło natomiast obserwacją, a tym bardziej inwigilacją *quasi*-politycznego środowiska, jakim były wciąż nielegalne organizacje wolnomularskie. Dla aparatu bezpieczeństwa publicznego organizacje te nie istniały, gdyż nie znajdujemy o nich informacji lub chociażby wzmianek ani w sprawozdaniach i dokumentach MSW, ani w pismach i raportach sytuacyjnych wojewodów i starostów. W tym czasie w polskiej opinii publicznej rozpowszechniony

⁴ Czy władze administracyjne o tym wiedzą?, „Głos Lubelski”, nr 323, 14 XII 1926; Archiwum Akt Nowych, Komisariat Rządu miasta stołecznego Warszawy, sygn. 297/I-2, Pismo komendanta PP m.st. Warszawy do KRzmsW z 5 X 1926 w sprawie zebrań ZLN.

⁵ Archiwum Państwowe w Lublinie, Urząd Wojewódzki Lubelski, Wydział Społeczno-Polityczny (dalej: APL, UWL, WSP), sygn. 161, Sprawozdanie roczne starosty siedleckiego z 1926 r.

⁶ APL, UWL, WSP, sygn. 1811, Sprawozdanie starosty krasnostawskiego I–IV 1927; por. I. Daszyński, *W pierwszą rocznicę przewrotu majowego*, Warszawa 1927, s. 5–7.

był pogląd, że idee masońskie stanowiły podstawę programową dla tworzącego się obozu sanacyjnego⁷.

W pierwszych miesiącach po przewrocie majowym władze resortu spraw wewnętrznych ograniczyły działania represyjne przeciwko Komunistycznej Partii Polski. Od połowy maja do połowy lipca 1926 r. znacznie zmniejszyła się liczba aresztowań wśród komunistów. W sprawozdaniach policyjnych pojawiały się informacje o krążących wśród nich pogłoskach, że kierownictwo KPP rzekomo interweniowało u Piłsudskiego w sprawie legalizacji partii⁸. W służbach bezpieczeństwa panował pewien niepokój co do polityki nowego kierownictwa resortu wobec tej partii. Bardzo szybko okazało się, że będzie ona nadal zdecydowanie zwalczana, tak jak przed majem 1926 r., jako organizacja wywrotowa i antypaństwa⁹. Od jesieni 1926 r. wydział bezpieczeństwa Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przygotowywał kwartalne sprawozdania z działalności ruchu komunistycznego. W opracowaniach tych w sposób pogłębiony analizowano aktualną strategię i kierunki działań polskich komunistów. Przykładowo, sprawozdanie za III kwartał 1927 roku (38 stron maszynopisu) składało się z następujących części: 1) ogólna sytuacja w KPP (scharakteryzowano jej aktualną strategię i działalność); 2) ogólna sytuacja w Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy (KPZU); 3) ogólna sytuacja (Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi) KPZB; 4) działalność komunistycznej frakcji poselskiej w sejmie; 5) działalność Anarchistycznej Federacji Polski; 6) ważniejsze likwidacje i aresztowania podane województwami; 7) ważniejsze procesy i wyroki (było ich 25); 8) prasa komunistyczna, w tym: odezwy, czasopisma, biuletyny, jednodniówki, broszury, okólniki, referaty, tezy, materiały, programy itp., wydawnictwa komunistycznej frakcji poselskiej, wydawnictwa anarchistyczne; 9) ogólny stan siły i wpływów organizacji komuni-

⁷ „Zamach majowy został przywitany przez całą postępową opinię z masonami włącznie entuzjastycznie. Masoneria sądziła, że zdoła wyrzucić wpływ na rozwój kraju w kierunku demokratycznym. W pierwszym rządzie pomajowym Kazimierza Bartla, członka jednej z łóż, było kilku ministrów masonów. Te nadzieje nie trwały długo, gdyż w sanacji bardzo szybko do głosu doszli zwolennicy rządów twardej ręki, a to kłóciło się z demokratyzmem masonerii. Poczęły mnożyć się konflikty wewnątrz obozu między zwolennikami wierności ideałom masonerii, a wyznawcami rządów autorytarnych”. C. Miłosz, *Wyprawa w dwudziestolecie*, Kraków 1999, s. 421.

⁸ A. Wat, *Mój wiek. Pamiętnik mówiony*, cz. 1, rozmowę prowadził i przedmową opatrzył C. Miłosz, do druku przygotowała L. Ciołkoszowa, Warszawa 1990, s. 51.

⁹ Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Dopływy z b. Centralnego Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i b. Centralnego Archiwum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej: AAN, MSW, Dop.), sygn. 1059, Pismo MSW z 18 X 1926, Akcja komunistyczna w Polsce i zagranicą za uwolnieniem więźniów politycznych; APL, UWL, WSP, sygn. 1866, Sprawozdanie starosty lubelskiego za maj 1926.

stycznej w poszczególnych województwach. Informowano, że maksymalna liczba komunistów w Polsce wynosiła ok. 11 000 osób, z tego: KPP, KPZU, KPZB – łącznie ok. 7200 osób, a Związek Młodzieży Komunistycznej (Związek Młodzieży Komunistycznej w Polsce, Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Ukrainy, Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi) – ok. 4.000 członków. W ujęciu narodowościowym, na KPP i ZMKwP przypadało – 6300 osób, na KPZU i ZMKZU – 2000, a na KPZB i ZMKZB – 290. Razem – 11 200 osób¹⁰. Ministrowie spraw wewnętrznych na bieżąco informowali wojewodów o działaniach organizacji komunistycznej. W piśmie z 22 marca 1927 r. wskazywano, że KPP przygotowywała Międzynarodowy Tydzień Przeciw Niebezpieczeństwu Wojny. W okólniku z 5 lipca pisano o kampanii antywojennej w związku z zabójstwem posła sowieckiego w Warszawie – Piotra Wojkowskiego. Dnia 6 lipca 1927 r. – o tym, że przygotowują oni nową akcję wśród kolejarzy, a 30 stycznia 1928 r. – o ankiecie rozprowadzanej wśród członków KPP, której celem było uzyskanie informacji o strukturze i wielkości produkcji polskich fabryk, w szczególności zakładów wojskowych¹¹. W 1928 r. wydział bezpieczeństwa MSW zaczął wydawać „Dzienniki komunikaty informacyjne z ruchu komunistycznego”¹².

Kierownictwo resortu spraw wewnętrznych część partii lewicowych, działających dotąd legalnie, postrzegało jako w istocie organizacje komunistyczne, zwane legalnymi przybudówkami KPP czy też partiami kryptokomunistycznymi. Dlatego też stosowano wobec nich takie same metody pracy operacyjnej jak wobec nielegalnej KPP. Za przybudówkę taką uznano przede wszystkim Niezależną Partię Chłopską. Działała ona głównie w województwie lubelskim, kieleckim, warszawskim. Za partie kryptokomunistyczne uznano również Niezależną Socjalistyczną Partię Pracy i Polską Partię Socjalistyczną – „Lewica”¹³. Interesujące było to, że

¹⁰ AAN, MSW, Dop., sygn. 1020, Sprawozdanie z ruchu komunistycznego w III kwartale 1927; Archiwum Państwowe w Warszawie, Komisariat Rządu miasta stołecznego Warszawy, Wydział Społeczno-Polityczny, sygn. 344, t. 1, Poufne komunikaty informacyjne.

¹¹ Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (dalej: AAN, MSW, WB), sygn. 1158, Okólniki, Materiały KPP; Biuletyny i okólniki KZMP [Komunistycznego Związku Młodzieży Polski], sygn. 1173; APL, UWL, WSP, sygn. 336, Informacje i ostrzeżenia MSW i UWL dla starostw.

¹² AAN, MSW, Dop., sygn. 1032, Komunikat nr 2 z 14 I 1928; sygn. 1023, Komunikat nr 25 z 6 VIII 1928.

¹³ *Komunikaty informacyjne Komisariatu Rządu na m.st. Warszawę*, t. 1, z. 1 [6 grudnia 1926 – 23 czerwca 1927], red. I. Marczak, B. Gronek, K. Pietrzyk, Warszawa 1997, s. 66–68; Archiwum Akt Nowych, Urząd Wojewódzki Łódzki, sygn. 231, Pismo wojewody łódzkiego z 19 III 1927 w sprawie rozwiązania NPCh; sygn. 233, Pismo wojewody łódzkiego z 16 XI 1926 w sprawie działalności NSPP; AAN, MSW, Dop., sygn. 1022, Sprawozdanie z działalności PPS-Lewica, 31 X 1927.

niektórzy przedstawiciele obozu sanacyjnego utrzymywali dobre stosunki z jawnymi sympatykami czy też działaczami ruchu komunistycznego, zwłaszcza z kręgów literacko-artystycznych¹⁴.

3

Ministrowie spraw wewnętrznych w oparciu o nową koncepcję polityki administracyjnej wykonywali swoje zadania wobec różnego rodzaju organizacji i stowarzyszeń gospodarczych, społecznych, kulturalnych, związków religijnych itp. Odtąd, obiektem zainteresowania podległych ministrowi spraw wewnętrznych służb administracyjno-policyjnych były nie tylko organizacje i stowarzyszenia, które zagrażały bezpieczeństwu publicznemu, ale niemal wszystkie organizacje ogólnopolskie i lokalne, które w jakikolwiek bądź sposób zaznaczyły swoją obecność w życiu społeczno-politycznym kraju.

Gdy chodzi o kościoły i związki religijne, to wojewodowie i starostowie zwracali uwagę przede wszystkim na ich działalność zewnętrzną, mającą wpływ na życie religijne w kraju, na ich stosunek do państwa oraz na konflikty religijne wybuchające na obszarach mieszanych narodowościowo. Dotyczyło to zwłaszcza najsilniejszego związku religijnego w Polsce, to jest Kościoła katolickiego. Zauważono, że po zamachu majowym jego episkopat starał się utrzymywać poprawne stosunki z obozem piłsudczykowskim, lecz znaczna część biskupów, a zwłaszcza kler szeregowy ustosunkowany był do niego krytycznie, a nawet wrogo – i jawnie popierał obóz Narodowej Demokracji. Zwracano uwagę na jego działalność neounijną, czyli próby odtworzenia Kościoła unickiego na Kresach Wschodnich, będące w jawnej sprzeczności z polityką państwa wobec tych obszarów¹⁵.

Jesienią 1927 r. wydział narodowościowy MSW informował, że „Konsystorz prawosławny w dalszym ciągu prowadzi bezwzględną walkę z ukrainizacją cerkwi prawosławnej na Wołyniu”. Natomiast akcja prawosławna w Małopolsce koncentrowała się na terenie Łemkowszczyzny. W drugiej połowie lat 20., przy życzliwej postawie władz polskich, nastąpił renesans ruchu rusińskiego, czego przejawem było przejście szeregu parafii unickich na prawosławie¹⁶. Z kościołów protestanckich największą aktywność przejawiał Kościół ewangelicko-augsburski. Według Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jego władze naczelne „krzątają się gorliwie

¹⁴ A. Wat, *op. cit.*, s. 72–73.

¹⁵ Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Wydział Narodowościowy (dalej: AAN, MSW, WN), sygn. 961, Sprawozdanie MSW z IX 1927, k. 156; sygn. 1077, Pismo wojewody wołyńskiego do starostów z 18 III 1927.

¹⁶ AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie MSW z IX 1927.

około zaspokojenia potrzeb religijnych polskiego społeczeństwa ewangelickiego i wpływają dodatnio na stosunek Niemców-ewangelików do państwa polskiego”. Omówiono też działalność Kościoła ewangelicko-unijnego, który występował w województwie poznańskim i pomorskim. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych interesowało się sektami religijnymi, do których zaliczano m.in. Kościół narodowy (polskokatolicki) oraz Związek Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów, którego statut zatwierdzono w grudniu 1926 r.¹⁷.

Dużo uwagi ministrowie spraw wewnętrznych poświęcali działalności wszelkiego rodzaju stowarzyszeń i związków zawodowych. Ich działalność charakteryzowana była w odrębnym, kwartalnym sprawozdaniu dotyczącym ruchu zawodowego, przygotowanym przez wydział bezpieczeństwa Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Jedno z takich sprawozdań, za I kwartał 1927 r., liczyło 21 stron maszynopisu. W części I (sytuacja przemysłowo-gospodarcza), stwierdzano: „Rok 1926 zakończył się o ile chodzi o sytuację przemysłowo-gospodarczą pomyślnie. Ten stan utrzymuje się przez I kwartał br. z wyjątkiem przemysłu węglowego”. Dokładniej analizowano sytuację w poszczególnych branżach gospodarczych, poczynając od górnictwa. W części II omówiona została działalność poszczególnych związków zawodowych. Otwierał ją opis związków pracowników państwowych, które były skupione w: Centralnej Komisji Porozumiewawczej Związków Zawodowych Pracowników Państwowych; Bloku Związków Komunalnych; Stowarzyszeniu Urzędników Państwowych, które w tym czasie wystąpiło z Konferencji Pracowników Umysłowych; Związku Niższych Funkcjonariuszy Poczty i Telegrafów, który w listopadzie 1926 r. wystąpił z Centralnej Komisji Porozumiewawczej Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych. Bardzo obszernie charakteryzowano najliczniejsze i najsilniejsze zgrupowania związkowe, zaczynając od Komisji Centralnej Związków Zawodowych, będącej pod wpływami PPS. Jej najmocniejszymi organizacjami były Związek Zawodowy Robotników Rolnych i Centralny Związek Zawodowy Przemysłu Spożywczego. Inne bloki związkowe to: Zjednoczenie Zawodowe Polskie, będące pod politycznym kierownictwem Narodowej Partii Robotniczej, która po 1926 roku rozpadła się na NPR-Prawicę i NPR-Lewicę; związki chrześcijańskie, których reprezentacją było Polskie Zjednoczenie Chrześcijańskich Związków Zawodowych; wolne związki zawodowe, uznawane za margines ruchu zawodowego, ale ujmowane w sprawozdaniach, gdyż były bardzo podatne na penetrację „elementów wyrotowych”; związki luźne, czyli związki samodzielne, niezrzeszone w żadnych centralach, np. Związek Zawodowy Przemysłu Chemicznego. W części III

¹⁷ *Ibidem*, s. 157–158; sygn. 1082, Pismo MWRiOP do MSW z 6 XII 1926; sygn. 980, Pismo MSW z 22 XII 1926.

obszernie analizowano organizowane przez związki zawodowe strajki i zatargi ekonomiczne¹⁸.

4

Po zamachu majowym panowało powszechne przekonanie, że nastąpią poważne zmiany w podejściu państwa do kwestii mniejszości narodowych. Rząd Kazimierza Bartla w pewnym sensie oczekiwanie te potwierdzał, gdyż w wyniku odbytej 8 sierpnia 1926 r. konferencji w urzędzie Rady Ministrów zostały przygotowane „Wytyczne dla władz rządowych w sprawie stosunku do mniejszości narodowych”. Ich podstawą był elaborat ministra spraw wewnętrznych Kazimierza Młodzianowskiego pt. „Wniosek w sprawie mniejszości narodowych”. W dokumentach tych ostatecznie zrywano z polityką asymilacji narodowej na rzecz koncepcji asymilacji politycznej (państwowej)¹⁹.

Resort spraw wewnętrznych realizował politykę administracyjną wobec mniejszości narodowych w duchu tych założeń. Służby bezpieczeństwa MSW poczęły gruntownie obserwować i analizować wszelkie aspekty życia społeczno-politycznego wśród mniejszości narodowych. Sprawami tymi w Departamencie Politycznym MSW zajmował się wydział narodowościowy. Przygotowywał on m.in. kwartalne i miesięczne sprawozdania z działalności mniejszości narodowych oraz tygodniowe przeglądy prasy mniejszościowej. Struktura sprawozdania z października 1927 r. była następująca: 1) sprawy narodowości niemieckiej, 2) sprawy narodowości ruskiej (ukraińskiej), 3) sprawy narodowości białoruskiej, 4) sprawy narodowości rosyjskiej, 5) sprawy narodowości litewskiej, 6) sprawy narodowości żydowskiej, 7) sprawy wyznań religijnych mniejszości narodowych²⁰.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na temat mniejszości niemieckiej informowało, że w początkach 1927 r. jej działalność w Polsce odznaczała się „nadal intensywną rozbudową wewnętrzną życia niemieckiego, zupełnie niezależnego od życia społeczeństwa polskiego, przy silnym reagowaniu na każdy przejaw w życiu Rzeszy Niemieckiej oraz na każde zagadnienie, które dla niej jako mniejszości narodowej znaczenie mieć może”. Charakterystyczne było też to, że na zewnątrz występowała ona w sposób jednolity, niezależnie od przekonań politycznych czy socjalnych

¹⁸ AAN, MSW, Dop., sygn. 1024, Sprawozdanie MSW z ruchu zawodowego za I kwartał 1927.

¹⁹ Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów, Posiedzenia Rady Ministrów, t. 34, posiedzenie z 18 VIII 1926, k. 474–482, k. 464–469.

²⁰ AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie wydziału narodowego z życia mniejszości narodowych, X 1927.

poszczególnych grup czy partii niemieckich²¹. W tym czasie najbardziej wpływowymi partiami wśród mniejszości niemieckiej były: Niemiecko-Górnośląski Związek Ludowy dla Polskiego Górnego Śląska dla Obrony Praw Mniejszości Narodowych, Partia Niemiecka, Niemiecka Katolicka Partia Ludowa²². Regularnie dokonywano też przeglądu prasy niemieckiej w Polsce, wskazując na jej tendencje i kierunki społeczno-polityczne²³.

Gdy chodzi o mniejszość ukraińską, w urzędowych enuncjacjach ministrów spraw wewnętrznych nadal określano ją jako „ruską” lub „rusińską”. Stwierdzano, że pierwsze miesiące 1927 r. obfitowały „w szereg momentów” utrzymujących ją w stanie ciągłego napięcia i zdenerwowania.

Postęp w rokowaniach niemiecko-francuskich i zniesienie międzysojuszniczej Komisji Kontrolnej Niemiec z jednej strony, z drugiej zaś zerwanie pertraktacji handlowych polsko-niemieckich i szeroka propaganda ze strony Niemiec za rewizją [niemieckich – przyp. W.K.] granic wschodnich, wzmocniły przekonanie polityków ukraińskich, że coraz bliższa jest chwila, w której wzrastające w siłę Niemcy zmuszą Polskę do zgody w sprawie rewizji granic – co wydzwignie ponownie na arenę międzynarodową kwestię ukraińską²⁴.

W tym czasie administracja spraw wewnętrznych koncentrowała się na rozpoznaniu wszelkich aktywnych struktur politycznych wśród mniejszości ukraińskiej. Z partii legalnych, największym jej zainteresowaniem cieszyły się takie ugrupowania jak: Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne (UNDO); Ukraińskie Włościańsko-Robotnicze Zjednoczenie Socjalistyczne (Sel-Rob); moskalofilska Ruska Organizacja Narodowa (RNO), Ukraiński Komitet Centralny w Polsce (skupiający Ukraińców Naddnieprzańskich zwanych petlurowcami)²⁵. Oprócz tego służby bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych w dalszym ciągu walczyły z przejawami ukraińskiej irredenty. Były one nieznaczne, gdyż Ukraińska Organizacja Wojskowa faktycznie zawiesiła swoją działalność terrorystyczną

²¹ AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, Sprawozdanie MSW za I – III 1927, k. 34; AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie za XII 1926 – III 1927.

²² AAN, MSW, WN, sygn. 973, Niemieckie ugrupowania w Polsce na dzień 1 IV 1927.

²³ „Schlesische Zeitung”, nr 33, 26 VI 1926; „Deutsche Rundschau” nr 264, 17 XI 1926; „Neue Lodzer Zeitung” nr 316, 17 XI 1926 i nr 1, 1 I 1928; „Posner Tageblatt”, nr 37, 16 II 1927; „Freie Presse” nr 45, 15 II 1927; „Kattowitzer Zeitung” nr 38, 17 II 1927.

²⁴ AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, k. 40; AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie MSW za XII 1926 – III 1927, s. 8; zob. A. Krysiński, *Liczba i rozmieszczenie Ukraińców w Polsce*, Warszawa 1929, s. 9–10.

²⁵ AAN, MSW, WN, sygn. 961, Ukraińskie i ruskie ugrupowania polityczne na dzień 1 IV 1927; E. Wiszka, *Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939*, Toruń 2004, s. 75–80.

w pierwszych miesiącach po zamachu majowym. Liczyła, iż po dojściu do władzy Piłsudskiego polepszy się położenie ludności ukraińskiej w Polsce. W tym też czasie, obóz ukraińskiej konspiracji wojskowej wszedł w fazę zasadniczych przemian ideowych i przekształceń organizacyjnych, które zakończyły się pod koniec lat 20. powstaniem Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN)²⁶.

W latach 1926–1928 ministrowie spraw wewnętrznych wyjątkowo aktywną politykę administracyjną prowadzili wobec mniejszości białoruskiej. Otóż po zamachu majowym bardzo ożywiło się białoruskie życie społeczno-polityczne. Najaktywniejsze środowiska związane były z umiarkowaną społecznie i propolską Białoruską Radą Narodową (BNR) oraz radykalną politycznie i społecznie Białoruską Włościańsko-Robotniczą „Hromadą” (BWR „Hromada”). Prasa związana z BNR koncentrowała się na sprawach sowieckich i na sojuszu polsko-białoruskim²⁷. Na przełomie lat 1926/1927 sytuacja poczęła się niebezpiecznie zmieniać. Zwolennicy sojuszu polsko-białoruskiego byli gwałtownie wypierani przez wyznawców BWR „Hromady”, która stanęła po stronie komunistycznego programu reform społecznych i zwalczania państwowości polskiej. Dlatego też władze państwowe, a w szczególności resort spraw wewnętrznych, rozpoczęły zdecydowaną walkę z „Hromadą” – punkt kulminacyjny nastąpił 21 marca 1927 r., kiedy to zdelegalizowano tę organizację, a jej postów aresztowano²⁸. Odtąd na białoruskiej scenie politycznej funkcjonowały: Białoruska Rada Narodowa, Białoruska Partia Chrześcijańsko-Demokratyczna i Białoruski Komitet Narodowy (tzw. Wileński)²⁹. Sprawozdania MSW z przełomu lat 1927/1928 informowały o dalszym uspokojeniu nastrojów społecznych wśród Białorusinów oraz o zaangażowaniu się inteligencji białoruskiej w prace legalnych organizacji społecznych, takich jak Towarzystwo Szkoły Białoruskiej³⁰.

Ministrowie spraw wewnętrznych objęli swoim zainteresowaniem również mniejszość rosyjską mieszkającą w Polsce. Pisano, że mniejszość ta

do ostatnich niemal czasów nie przejawiała większej żywotności, dopiero dzięki staraniom posła Mikołaja Siemionowicza Sieriebriannikowa (Serebrennikowa) zwołano

²⁶ AAN, MSW, Dop., sygn. 1020, Sprawozdanie wydziału bezpieczeństwa MSW, IX 1926, s. 10; R. Wysocki, *Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939. Geneza, struktura, program, ideologia*, Lublin 2003, s. 60–62, 90–93.

²⁷ *W przededniu końca*, „Białoruskaje Słowo”, nr 222, 19 VIII 1926.

²⁸ AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, Sprawozdanie MSW z życia mniejszości narodowych XII 1926 – III 1927, s. 49; „Nasza Sprawa”, nr 2, 1 XII 1926.

²⁹ AAN, MSW, WN, sygn. 1060, Białoruskie ugrupowania polityczne na dzień 1 IV 1927.

³⁰ „Białoruskaje Słowo”, nr 4, 22 II 1928; AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, s. 122; AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie MSW za XII 1927, s. 294.

Zjazd Rosyjski do Lwowa w dniu 2 lutego 1927 roku, [który] dał podstawy organizacyjne Rosjanom w Polsce w ponadpartyjnym Rosyjskim (Ruskim) Zjednoczeniu Narodowym (RNO)³¹.

Ministrowie spraw wewnętrznych interesowali się również życiem społecznym mniejszości litewskiej w Polsce. Ustalono, że wiosną 1927 r. nie przejawiała ona żywszej działalności politycznej. Natomiast przyznanie przez władze polskie praw szkoły państwowej seminarium litewskiemu w Wilnie spotkało się ze dobrym przyjęciem w społeczeństwie litewskim. Uważano, że jest to zapowiedź dalszych decyzji władz polskich, które urzeczywistniać będą litewskie żądania w zakresie potrzeb kulturalnych³².

Po przewrocie majowym kierownictwo resortu spraw wewnętrznych w znaczący sposób zmieniło swoją dotychczasową politykę administracyjną wobec mniejszości żydowskiej. Przed majem 1926 r. kwestia żydowska uważana była za najgroźniejszą – po ukraińskiej – dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku publicznego. Natomiast Piłsudski i jego zwolennicy uznali, że zagadnienie żydowskie w istocie nie miało tak wielkiego znaczenia. Było raczej problemem gospodarczo-administracyjnym niż politycznym. Jednocześnie, społeczność żydowska zmieniła swój stosunek do władz polskich z krytycznego czy też wrogięgo, na pozytywny i życzliwy³³. Podległe ministrowi spraw wewnętrznych struktury administracyjno-policyjne nie zaprzestały jednak prowadzenia wobec tej mniejszości stałej obserwacji, a w wielu przypadkach – inwigilacji. W pierwszej połowie 1927 r. służby bezpieczeństwa informowały, że społeczeństwo żydowskie poczęło dystansować się od polityki rządu sanacyjnego i przyjmowało postawę wyczekującą. Obóz umiarkowany propagował wobec władz piłsudczykowskich „takykę pojednawczą” i wyrażał wiarę w nich dobrą wolę. Natomiast żydowska lewica głosiła, że dotychczasowa polityka rządu przynosiła korzyści jedynie warstwom bogatym, natomiast ogół społeczeństwa żydowskiego nie odczuwał żadnych zmian w swoim dotychczasowym ciężkim położeniu³⁴. W tym czasie największym zainteresowaniem struktur resortu spraw wewnętrznych cieszyły się następujące żydowskie nurty polityczne: ortodoksi, których reprezentowała „Szlojmej Emunej

³¹ AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, Sprawozdanie wojewody lwowskiego za II 1927, s. 53; AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie MSW za I – III 1927, s. 36.

³² AAN, MSW, WN, sygn. 961, Sprawozdanie MSW za I – III 1927, s. 36; AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, Sprawozdanie wojewody wileńskiego za III 1927, k. 54.

³³ A. Chojnowski, *Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939*, Wrocław–Warszawa 1979, s. 69.

³⁴ AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, Sprawozdanie MSW z życia mniejszości narodowych za XII 1926 – III 1927.

Isroel – Całkowicie Wierni Izraelici” (Organizacja Żydów Ortodoksów w Polsce); syjoniści, których partią była przede wszystkim „Histadruth ha’Cyjonith be’Polonijah” (Organizacja Syjonistyczna w Polsce); folkiści na czele z „Jidisze Folkspartaj in Pojlen” (Żydowska Partia Ludowa w Polsce); lewica żydowska, którą reprezentował głównie „Algemeiner Jidiszer Arbeter Bund in Pojlen «Bund»” (Ogólno-Żydowski Związek Robotniczy „Bund” w Polsce)³⁵.

5

W dniu 28 listopada 1927 r. prezydent Rzeczypospolitej Polskiej ogłosił rozwiązanie Sejmu RP i Senatu RP „z powodu upływu czasu, na jaki zostały wybrane”, a termin nowych wyborów wyznaczył na 4 i 11 marca 1928 r. Minister spraw wewnętrznych w swojej polityce administracyjnej koncentrował się na stronie organizacyjno-prawnej i technicznej wyborów oraz na utrzymaniu bezpieczeństwa i spokoju publicznego w czasie kampanii wyborczej i podczas głosowania. W MSW powołano specjalną komórkę organizacyjną – referat wyborczy. Na jego czele stanął radca ministerialny Jerzy Pokrzywiński, bezpośrednio podlegający podsekretarzowi stanu. Do zadań referatu należały sprawy administracyjno-prawne i techniczne związane z wyborami, a w szczególności kwestie nadzoru nad terminowym i właściwym wykonywaniem przez władze administracyjne czynności ustalonych w ordynacjach wyborczych, kwestie mianowania i odwoływania okręgowych komisarzy wyborczych, podział kraju na okręgi wyborcze itp. Obowiązkiem wojewodów i starostów było dokonanie podziału powiatów na obwody wyborcze, wyznaczenie lokali wyborczych, sporządzenie list wyborców³⁶.

Przed rozpoczęciem kampanii wyborczej Józef Piłsudski, jako prezes Rady Ministrów, wydał polecenie ministrom resortowym, w tym szefowi MSW, by ci zdecydowanie zaangażowali podległy im aparat administracyjny w akcję wyborczą po stronie obozu rządowego. Dnia 16 grudnia 1927 r. dyrektor Departamentu Politycznego MSW Kazimierz Świtalski na spotkaniu ze starostami województwa lubelskiego stwierdził wprost, że rząd ma prawo, podobnie jak każdy inny czynnik, wpływać na przebieg wyborów i na ludzi mających jakiegokolwiek znaczenie w terenie. „Starostowie – mówił – będą mieli za zadanie patronować i kontrolować akcję społeczną idącą na korzyść listy rządowej”³⁷. W dniu 19 stycznia 1928 r. została

³⁵ AAN, MSW, WN, sygn. 1062, k. 2–19.

³⁶ Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Gabinet Ministra, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 7, Pismo MSW z 31 XII 1927, Pismo MSW z 14 I 1928; APL, UWL, WSP, sygn. 77, Pismo wojewody lubelskiego z 4 XII 1927.

³⁷ K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, do druku przygotowali: A. Garlicki, R. Świętek, Warszawa 1992, s. 294.

ogłoszona „Deklaracja Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem Marszałka Piłsudskiego”. Rozpoczęło się bardzo szybkie budowanie jego struktur organizacyjnych, w które bezpośrednio zaangażowani zostali wojewodowie i starostowie oraz podległy im korpus urzędniczy³⁸. Władze administracji ogólnej przekazywały do centrali resortu regularne sprawozdania z przebiegu kampanii wyborczej, ze szczególnym uwzględnieniem akcji wyborczej BBWR. Urząd Wojewódzki w Lublinie dokładnie charakteryzował działalność Bloku we wszystkich powiatach województwa. Pisano, że w powiecie tomaszowskim odbył on szereg wieców, mających na celu „pozyskanie głosów Rusinów, a także Żydów”. Charakteryzowano też działalność wyborczą partii opozycyjnych, a szczególnie Narodowej Demokracji. Informowano, że reprezentujący ją Blok Katolicko-Narodowy (lista nr 24) w powiecie zamojskim zorganizował pięć wieców, na których nastrój słuchających był nieprzychylny dla mówców. Wyjątkiem było spotkanie przygotowane przez ks. Jana Smoleja, na które przybyło 300 osób. Dokładnie obserwowano kampanię wyborczą prowadzoną przez partie mniejszości narodowych³⁹. Partie opozycyjne spotykały się ze strony administracji z różnego rodzaju utrudnieniami, a zwłaszcza z częstymi konfiskatami tytułów prasowych. I tak, w ciągu kampanii wyborczej (styczeń–luty 1928) ogółem w skali kraju dokonano „zajęć druków” (konfiskaty tytułów prasowych lub poszczególnych artykułów) 1252 razy, z czego sądy okręgowe uchyliły 127 (10%). Zdecydowanie zwalczano wszelkie wystąpienia, które przez służby bezpieczeństwa uznane zostały za „wywrotowe”, w szczególności działalność wyborczą KPP i jej przybudówek⁴⁰.

Ostatecznie, w dniu 4 marca 1928 r. do urn wyborczych poszło 11,7 mln osób, czyli o 3 mln więcej niż w 1922 r. Stanowiło to 78,3% uprawnionych, a więc o 10,6% więcej niż w poprzednich wyborach, gdyż tym razem wybory nie zostały zbojkotowane przez Ukraińców z Małopolski Wschodniej. Do udziału w głosowaniu zachęcała nawet Ukraińska Organizacja Wojskowa. W rezultacie, najwięcej głosów padło na listę BBWR – 2399 tys., a na drugą z kolei, listę PPS – 1495 tys. Blok otrzymał 122 mandaty (27,6%) i razem z prorządowymi klubami NPR-Lewicą (5 mandatów, 1,1%) oraz Związkiem Chłopskim (3 mandaty, 0,6%) obóz rządzący dysponował 130 mandatami w Sejmie RP. Klęskę poniosła Narodowa

³⁸ W. Kozyra, *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych...*, s. 360.

³⁹ APL, UWL, WSP, sygn. 343, Sprawozdanie tygodniowe z ruchu politycznego wojewody lubelskiego za II 1928; AAN, MSW, Dop., sygn. 1021, Sprawozdanie MSW z życia mniejszości narodowych od I II do 15 III 1928; AAN, MSW, WN, sygn. 958, Przegląd prasy narodowościowej: 12–18 II 1928.

⁴⁰ AAN, MSW, WB, sygn. 915, Ilościowe zestawienie zarządzonych represji prasowych: I–II 1928; AAN, MSW, Dop., sygn. 1026, Sprawozdanie z ruchu komunistycznego w I kwartale 1928.

Demokracja, która zdobyła zaledwie 37 mandatów (8,4%). Wśród partii centrum Chrześcijańska Demokracja uzyskała 19 mandatów (4,2%), a Narodowa Partia Robotnicza – 14 (3,1%). Wiele mandatów stracił PSL „Piast”, który uzyskał tylko 21 mandatów (4,8%). Najsilniejszą partią na lewicy okazała się PPS, która zdobyła 63 mandaty (14,2%). PSL „Wyzwolenie” zdobyło ich 40 (9,1%). Stronnictwo Chłopskie uzyskało 26 miejsc w sejmie (5,9%). Komuniści odnieśli względny sukces, uzyskując 7 mandatów (1,5%) i wraz z komunizującymi posłami ukraińskiego Sel-Rob i Białoruskim Klubem Robotniczo-Chłopskim „Zmahanie” ich frakcja liczyła 18 posłów (3,9%). Wśród mniejszości narodowych Ukraińcy wraz z Białorusinami uzyskali 40 mandatów (9,1%), Niemcy wzmocnili swój stan posiadania do 21 mandatów (4,8%). Natomiast znaczne straty zanotowała mniejszość żydowska, która uzyskała tylko 13 mandatów (2,9%). Niektórzy jej kandydaci przepadli w wyborach w Małopolsce Wschodniej na skutek ukraińskiej konkurencji, część Żydów poparła listę rządową.

W wyborach do Senatu, które odbyły się 11 marca 1928 r., udział wzięło 6,5 mln osób, czyli 63,9% uprawnionych. Układ sił w Senacie RP był podobny jak w izbie poselskiej, z tym, że BBWR uzyskał tu aż 41,5% miejsc, mniejszości narodowe – prawie 22%, prawica – 8%, centrum – 11%, a lewica – 18%⁴¹.

Klub parlamentarny obozu rządzącego był największy w sejmie, ale nie miał bezwzględnej większości. Minister spraw wewnętrznych Felicjan Sławoj Składkowski po latach pisał:

Wyniki wyborów 1928 roku nie odpowiadały ani nadziejom zwolenników Komendanta ani obawom jego przeciwników. Blok Bezpartyjny wprowadził na widownię sejmową jako najsilniejsza grupa poselska, ale nie uzyskał większości, koniecznej do skutecznego poparcia rządów Piłsudskiego⁴².

6

W latach 1926–1928 piłsudczykowski kierownictwo resortu spraw wewnętrznych rozpoczęło realizację nowej polityki administracyjnej, w szczególności wobec życia społeczno-politycznego kraju. Uznało, że jej głównym przedmiotem powinny być „zagadnienia ogólnopolityczne” Rzeczypospolitej, a nie li tylko pro-

⁴¹ *Statystyka wyborów do Sejmu i Senatu odbytych w dniach 4 i 11 III 1928 roku*, „Statystyka Polska” [1930], t. 10; *Sejm i Senat 1928–1933. Podręcznik zawierający wyniki wyborów w województwach, okręgach i powiatach, podobizny posłów sejmowych i senatorów, statystyki i mapy poglądowe*, [red. T. Rzepecki, K. Rzepecki], Poznań 1928; A. Ajnenkiel, *Historia sejm polskiego*, t. II, cz. 1: *II Rzeczpospolita*, Warszawa 1989, s. 129–139.

⁴² F.S. Składkowski, *Nie ostatnie słowo oskarżonego. Wspomnienia i artykuły*, wstęp i oprac. A. Adamczyk, Warszawa 2003, s. 125–126.

blemy zagrożenia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego. W rezultacie kierownictwo to zintensyfikowało swoje działania wobec partii i ugrupowań politycznych. Zostały one poddane coraz bardziej gruntownej obserwacji oraz inwigilacji policyjnej. W pierwszych miesiącach po zamachu majowym jej ostrze skierowane zostało przeciwko Narodowej Demokracji. Natomiast od przełomu 1927 i 1928 r., a w szczególności po powstaniu BBWR, stosunek resortu do dotychczasowych sojuszników Piłsudskiego, to jest PPS, PSL „Wyzwolenie” i SCh stawał się coraz bardziej krytyczny, a z czasem wręcz wrogi. Po wahaniach, od sierpnia 1926 r. ministrowie spraw wewnętrznych zaczęli zdecydowanie zwalczać KPP i jej przybudówki, uznając ją za czołową siłę antypaństwową. Piłsudczykowscy ministrowie spraw wewnętrznych w nowy sposób podchodzili do spraw funkcjonowania stowarzyszeń społecznych. Poddano obserwacji, a niekiedy inwigilacji (głównie pod kątem ich stosunku do obozu rządzącego) wszystkie organizacje, które prowadziły działalność tego typu – zarówno w skali regionu, jak i całego kraju. Baczność uwagę zwracano na działalność związków zawodowych. Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych w stosunku do mniejszości narodowych realizowała ideę asymilacji państwowej (politycznej) i przyczyniła się do częściowej zmiany stosunku mniejszości (przede wszystkim żydowskiej, ale też ukraińskiej) do rządu. Zdecydowane represje zastosowano wobec masowej, komunizującej białoruskiej organizacji „Hromada”, która w marcu 1927 r. została zdelegalizowana. W wyborach parlamentarnych w 1928 r. po raz pierwszy struktury resortu spraw wewnętrznych (tak jak pozostałych resortów) zostały jednoznacznie włączone do akcji wyborczej po stronie obozu rządowego. W wyniku wyborów obóz piłsudczykowski co prawda stworzył największy klub poselski w sejmie, ale nie uzyskał większości parlamentarnej. Opozycja natomiast pozostała rozbita na część prawicową, która *nota bene* poniosła największe straty, oraz lewicową, która uległa wzmocnieniu, ale nie na tyle, by zagrozić układowi rządzącemu.

WALDEMAR KOZYRA
(LUBLIN)

*Polityka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
wobec życia społeczno-politycznego w Polsce w latach 1926–1928.
Wybory parlamentarne z 4 i 11 marca 1928 r.*

W latach 1926–1928 piłsudczykowskie kierownictwo resortu spraw wewnętrznych rozpoczęło realizację nowej polityki administracyjnej, w szczególności wobec życia społeczno-politycznego kraju. Uznało, że jej głównym przedmiotem powinny być „zagadnienia ogólnopolityczne” Rzeczypospolitej, a nie li tylko problemy zagrożenia bezpieczeństwa

i porządku wewnętrznego. W rezultacie kierownictwo to zintensyfikowało swoje działania wobec partii i ugrupowań politycznych oraz organizacji społecznych. Były one poddawane coraz bardziej gruntownej obserwacji oraz inwigilacji policyjnej. Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych w stosunku do mniejszości narodowych realizowała ideę asymilacji państwowej (politycznej). W wyborach parlamentarnych w 1928 r. po raz pierwszy struktury resortu spraw wewnętrznych (i pozostałych resortów) zostały jednoznacznie włączone do akcji wyborczej po stronie obozu rządowego. W wyniku wyborów obóz piłsudczykowski co prawda stworzył największy klub poselski w sejmie, ale nie uzyskał w nim większości.

Słowa kluczowe: polityka administracyjna, życie społeczno-polityczne, minister spraw wewnętrznych, partie polityczne, organizacje społeczne, mniejszości narodowe, wybory parlamentarne, sejm, senat, II Rzeczpospolita, dwudziestolecie międzywojenne

WALDEMAR KOZYRA
(LUBLIN)

*Policy of the Ministry of Internal Affairs
in relation to social and political life in Poland in the years 1926–1928.
The parliamentary elections of March 4 and 11, 1928*

In the years 1926–1928, the Piłsudski leadership of the Ministry of Internal Affairs began the implementation of a new administrative policy, aimed specifically at the social and political life of the country. It was declared that the policy should focus on the “general political issues” of the Republic, and not just the problems of endangered security and internal order. As a result, the authorities intensified their activities towards the political parties and fractions as well as social organizations. They were subjected to increasingly growing observation and police surveillance. The administrative policy of the Ministers of Internal Affairs in relation to national minorities pursued the idea of national (political) assimilation. In the parliamentary elections of 1928, for the first time, the structures of the Ministry of Internal Affairs (as well as other Ministries) were explicitly included in the electoral campaign for the governmental fraction. As a result, the Piłsudski supporters indeed formed the largest club in the Parliament, but they did not win the majority there.

Key words: administrative policy, social and political life, minister of internal affairs, political parties, social organizations, national minorities, parliamentary elections, parliament, senate, Second Polish Republic, interwar period